

Okul Psikolojik Danışmanlarının Mesleki Etik İkilemleri ve Çözüm Önerileri

Ali Rıza Yavrutürk ^{1a}

¹ Millî Eğitim Bakanlığı, Zile Fen Lisesi, Tokat, Türkiye, ORCID: 0000-0002-6724-6019

Öz

Bu araştırmada okul psikolojik danışmanlarının mesleki etik ikilemleri ve çözüm önerilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmının çalışma grubu 8'i kadın ve 6'si erkek olmak üzere toplam 14 psikolojik danışmandan oluşmaktadır. Araştırma, nitel araştırma modellerinden olgu-bilim deseniyle tasarlanmıştır. Çalışmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırmada elde edilen nitel veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Yapılan içerik analizi sonucunda katılımcıların mesleki etik ikilemini mesleki etkenleri ve bireysel etkenleri temele alarak tanımladıkları görülmüştür. Yaşadıkları mesleki ikilemlerini danışmanlarla ilgili etik ikilemler, okul yöneticileri ile ilgili etik ikilemler ve danışma süreci ile ilgili etik ikilemler olmak üzere üç temada ele aldıkları görülmüştür. En çok gizlilik kaygıları, yetkinlik, çoklu sorunlar ve acil durumlarda konularında ikilem yaşadıkları görülmüştür. Son olarak etik ikilemlere karşı etik ilkeler ve meslek kuralları, yasal yükümlülükler, mesleki yetkinlik, durumun bütüncül ele alınması ve süpervizyon destek alınması gibi baş etme mekanizmalarına atıf yaptıkları görülmüştür. Bu çalışma psikolojik danışmanlık alanında etik duyarlılığın artırılmasının, danışmanların mesleki etik konularında desteklenmesinin önemine dikkat çekmekte ve mesleki etik ilkelerinin danışmanlık süreçlerinde daha etkili bir şekilde uygulanabilmesi için öneriler sunmaktadır. Elde edilen sonuçlar ilgili alanyazın ışığında tartışılmıştır.

Makale Geçmişi:

Alındı:
27/08/2024

Revize Edildi:
01/12/2024

Kabul Edildi:
10/12/2024

Anahtar Kelimeler:

Mesleki Etik,
Mesleki Sorumluluk,
Psikolojik Danışma,
Psikolojik Danışma Süreci,
Etik İkilemler

Atıf için:

Yavrutürk, A. R. (2025). Okul psikolojik danışmanlarının mesleki etik ikilemleri ve çözüm önerileri. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 76-92. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/amauefd>

^a**Sorumlu Yazar** Ali Rıza Yavrutürk ✉ a.r.yavruturk@outlook.com

e-ISSN: 2146-7811, ©2025 Yazar(lar) | Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 (CC BY-NC) International License | Amasya Üniversitesi

Professional Ethical Dilemmas of School Counselors and Solution Suggestions

Ali Rıza Yavrutürk ^{1a}

¹ Ministry of Education, Zile Science High School, Tokat, Turkey, ORCID: 0000-0002-6724-6019

Abstract

This study aimed to examine the professional ethical dilemmas of school counselors and their suggestions for solutions. The study group consists of 14 psychological counselors, 8 of whom are female and 6 of whom are male. The study was designed using phenomenological design, one of qualitative research models. The study data were collected using a semi-structured interview form developed by the researcher. The qualitative data obtained in the study were analyzed using the content analysis method. As result of the content analysis, was seen that the participants defined the professional ethical dilemma based on professional factors and individual factors. It was seen that they addressed their professional dilemmas under three themes: ethical dilemmas related to clients, ethical dilemmas related school administrators, and ethical dilemmas related the counseling process. Finally, was seen that they referred to coping with mechanisms such ethical principles and professional rules, legal obligations, professional competence, holistic handling the situation. This study draws attention the importance increasing ethical sensitivity in the field of psychological counseling and supporting counselors professional ethics issues and offers suggestions for more effective application of professional ethical principles in counseling processes. The results obtained are discussed the light of the relevant literature.

Article History:

Received:
27/08/2024

Revised:
01/12/2024

Accepted:
10/12/2024

Keywords:

Professional Ethics,
Professional responsibility,
Psychological Counseling,
Psychological Counseling Process,
Ethical Dilemmas

To cite this article:

Yavrutürk, A. R. (2025). Professional ethical dilemmas of school counselors and solution suggestions. *Amasya Education Journal*, 14(1), 76-92. <https://dergipark.org.tr/en/pub/amauefd>

^aCorresponding Author Ali Rıza Yavrutürk ✉ a.r_yavruturk@outlook.com

e-ISSN: 2146-7811, ©2025 Author(s) | Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 (CC BY-NC) International License | Amasya University

Giriş

Psikolojik danışma mesleği, bireylerin duygusal, bilişsel ve davranışsal sorunlarına yönelik profesyonel yardım sunarak onların yaşam kalitesini artırmayı amaçlayan profesyonel bir meslek alanıdır. Psikolojik danışma mesleği, insanların kendilerini daha iyi tanımlarını, içsel çatışmalarını çözmeleri ve yaşam kalitelerini arttırmalarını amaçlar (Balci, 2017). Psikolojik danışmanlar, bireylerin karşılaştığı sorunları anlamak ve etkili çözüm yolları geliştirmek için bilimsel yaklaşımlar kullanırlar (Siviş-Çetinkaya, 2014). Psikolojik danışma mesleği modern yaşamın getirdiği stres, kaygı ve depresyon gibi psikolojik rahatsızlıklarla bireylerin başa çıkmasında önemli rol oynar (Abramovitch, 2007; Corey vd., 2005). Bu nedenle, psikolojik danışmanlık mesleği bireylerin ruh sağlığını koruma ve geliştirme sürecinde vazgeçilmez bir öneme sahiptir (Corey, 2008). Özellikle eğitim kurumlarında görev yapan okul psikolojik danışmanları, öğrencilere rehberlik etme ve onların sosyal, akademik ve kişisel gelişimlerini destekleme noktasında önemli bir role sahiptir (Camadan, 2017). Ancak bu önemli görevi yerine getirirken mesleki etik ilkelerine bağlı kalmak hem danışmanın hem de danışanın haklarını ve iyiliğini koruma açısından önemlidir (Çetinkaya, 2015). Etik kavramı, bireylerin ve toplulukların doğru davranışlar sergilemeleri için belirlenen ilkeler, normlar ve değerler bütünüdür (Mert, 2017). Etik, bireylerin davranışlarını yönlendiren ahlaki kurallar ve ilkeler sistemidir (Çetinkaya, 2017). Etik, genellikle belirli bir meslek grubunun üyelerinin uyması gereken kuralları da içerir. Mesleki etik, belirli bir meslek grubunun üyeleri tarafından takip edilmesi gereken özel kurallar ve ilkeleri kapsamaktadır (Foster ve Black, 2007). Bu ilkeler ve kurallar meslektaşlar arasında, topluma karşı sorumluluklarının yerin getirilmesini sağlar (Kirel, 2000). Bu bağlamda, etik hem bireysel düzeyde ahlaki kararlar vermeyi hem de toplumsal düzeyde adil ve sorumlu bir mesleki yaşam sürmeyi destekleyen bir rehber niteliğindedir (İşgüden ve Çabuk, 2006; Yıldırım ve Kadioğlu, 2007).

Mesleki etik, psikolojik danışmanların profesyonel sorumluluklarını yerine getirirken uymaları gereken temel ilke ve kurallardır (İkiz, 2017). Bu ilkeler, danışmanların çalışmalarında adalet, saygı, gizlilik ve saydamlık gibi evrensel değerleri gözetmelerini sağlar (Sökmen ve Tarakçıoğlu, 2011). Ayrıca etik kurallar, danışmanların mesleki sınırlarını belirleyerek olası çıkar çatışmalarını ve bir takım mesleki etik sorunlarının ortaya çıkmasını önlemeye yönelik bir çerçeve sunar (Kuzgun, 2011). Bu bağlamda, okul psikolojik danışmanların mesleki etik ilkelerine bağlı kalarak hizmet sunmaları hem öğrencilerin güvenini kazanma hem de okul ortamında nitelikli danışma hizmeti sunma açısından büyük önem taşımaktadır (Savi-Çakar, 2017). Okul psikolojik danışmanların karşılaştıkları etik ikilemler, genellikle öğrencilerin mahremiyeti, bilgilendirilmiş onam ve çoklu ilişkiler gibi konulardan oluşmaktadır (Ergene, 2004; Jennings vd., 2005). Bu ikilemler, danışmanların etik kararlar alırken hem mesleki etik ilkelerini hem de yasal kuralları göz önünde bulundurmaları gerekmektedir (Bond, 2013; Camadan, 2017). Dolayısıyla mesleki etik ilkeleri çerçevesinde alınan her karar yalnızca danışmanın profesyonel kimliğini değil, aynı zamanda danışanın haklarını da doğrudan etkiler (İkiz, vd., 2017). Okul psikolojik danışmanların, psikolojik danışma sürecinde hangi davranışın doğru olacağını ve hangi davranışın yanlış olacağını ayırt edebilmesi beklenilir (Gerig, 2004). Bu bağlamda, bazı psikolojik danışmanları danışma sürecinde en doğru davranışı sergileme konusunda sahip oldukları bilgi ve deneyimlere güvenerek karar verirken (Taşdan ve Yalçın, 2007), diğerleri danışma sürecini rasyonel bir davranış süreci olarak görmektense, içsel ve sezgisel bir süreç olarak değerlendirir (Robson, vd., 2000).

Psikolojik danışma sürecinde etik sorunları en fazla çoklu ilişkiler bağlamında; yeterlilik (Hartley ve Cartwright, 2015; Sadeghi, vd., 2003) ve yetkinlik (Erdur-Baker & Çetinkaya, 2007; Lawrence ve Kurpius, 2000) konularında yaşanmaktadır. Ayrıca mesleki konular (ücret, izinler, prosedürler) ve mesleki süreçler (danışma sürecini başlatma, sürdürme ve sonlandırma aşamalarında sorun yaşama, profesyonel olmayan ilişki düzeyi) gibi konularda etik sorunların yaşandığı bilinmektedir (Bodenhorn, 2006; Çetinkaya Yıldız, 2019; Hartley ve Cartwright, 2015; Saunders vd., 2007; Neukrug vd., 2001; Phelan, 2007). Ayrıca, psikolojik danışma süreçlerinde danışmanların gizlilik (Erdur-Baker ve Çetinkaya, 2007; Lazovsky, 2008; Siviş-Çetinkaya, 2014), ilişki sınırlarının belirlenmesi (Kolay-Akfert, 2012; Lindsay ve Clarkson, 1999), rol çatışmaları (Dailor ve Jacob, 2011), gönüllülük (Kolay-Akfert, 2012), danışanın hak ve yararının gözetilmesi (Taşdan ve Yalçın, 2007), saydamlık ve sorumluluk (Dailor ve Jacob, 2011; Kuzgun, 2011) ve gerekli onayların alınması (Lawrence ve Kurpius, 2000) gibi konularda etik sorunları yaşadıkları tespit edilmiştir.

Yakın zamanda psikolojik danışma sürecinde uygulanması gereken mesleki etik ile ilgili çalışmalar artmış olsa da psikolojik danışma sürecinde etik mesleki etik ile ilgili nitel çalışmaların sınırlı olduğu söylenebilir. Bu konuda nitel araştırma yaklaşımı ile yapılan bu çalışmanın psikolojik danışma alanında

daha nitelikli, etkili ve verimli psikolojik danışma sürecine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın bulguları psikolojik danışma alanında çalışanların meslek etiği ile ilgili yeterliklerini arttırmaya yönelik çalışmalara ışık tutması beklenmektedir. Bu bağlamda çalışmada okul psikolojik danışmanların mesleki etik deneyimleri, yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu sayede, okul psikolojik danışmanların mesleki etik bilincini arttırmak ve meslektaşlar arasında mesleki etik farkındalığının yaygınlaştırılmasına katkı sağlayacağı amaçlanmaktadır. Çalışmada aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır.

1. Mesleki etik kavramını nasıl tanımlıyorsunuz?
2. Mesleki etik kurallarının en önemli yönleri nelerdir?
3. Mesleğinizde sıkça karşılaştığınız mesleki etik ikilemler nelerdir?
4. Etik bir karar almanız gerektiğinde hangi faktörleri göz önünde bulunduruyorsunuz?

Yöntem

Bu çalışmada okul psikolojik danışmanların rehberlik hizmetlerinde yaşadıkları etik sorunları ile ilgili deneyimleri incelenmiştir. Çalışma nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde olgu-bilim desen temel alınarak yapılmıştır. Olgu-bilim desen (fenomenolojik desen), bireylerin yaşamış olduğu olayları nasıl tanımladıklarını belirlemede kullanılan bir yöntemdir (Çepni, 2014; Demirkaya, 2008). Nitel çalışmalarda incelenmek istenen olgu, konu ya da kavramlar hakkında araştırma konusu ile ilgili kişilerin görüşlerine doğrudan başvurularak, kapsamlı ve derinlemesine bilgi elde edebilmek için olgu-bilim deseni kullanılır (Berg ve Lune, 2015; Büyüköztürk vd., 2017; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Creswell'e (2014) göre ise olgu-bilim desen, bir konu hakkında farklı veri toplama araçlarıyla detaylı bilgilere ulaşılması ve bu bilgiler ışığında kategoriler, temalar ve alt temalar hazırlanarak kurgulanan bir araştırma desendir. Olgu bilim desen çerçevesinde ulaşılan veriler genellikle içerik analizi yapılarak sınıflandırılır. Verilerin kavramsallaştırılması için öncelikle araştırılan kavram ve olgular için temalar belirlenmesine çalışılır. Daha sonra elde edilen veriler, şekil ve tablolar ile betimlenerek aktarılmaya çalışılır. En sonunda katılımcılardan elde edilen veriler doğrudan alıntılarla desteklenmeye çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Nitel çalışmalar, ele alınan konu olguyu derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır (Creswell, 2014). Buna rağmen nitel çalışmaların birtakım avantajları ile birlikte bazı dezavantajları olduğu bilinmektedir (Demirkaya, 2008). Çalışma konusu ile ilgili ayrıntılı bilgiye ulaşılması ve bulguların birincil kaynaktan doğrudan alınması, nitel çalışmaların avantajlı özellikleri olarak ele alınmaktadır (Balcı, 2018). Bu açıdan, yapılan nitel çalışmaların niteliği bağlamında güvenilirlik ve geçerlik çalışmalarının titizlikle yapılması önem taşımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Okullarda görev yapan psikolojik danışmanların mesleki etik ikilemleri ve çözüm önerilerinin incelendiği bu çalışmada veriler, araştırmacılar tarafından oluşturulan görüşme formu ile elde edilmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamında okul psikolojik danışmanların hangi mesleki etik ikilemleri yaşadıkları ve çözüm önerilerine ilişkin veriler ele alınmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışmada görüşlerine başvurulacak katılımcılar Orta Karadeniz bölgesinde bir ilde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı eğitim kurumlarında görev yapmakta olan psikolojik danışmanlardan oluşmaktadır. Araştırma araştırmacının görev yaptığı bölgedeki psikolojik danışmanlar ile yapıldığı için araştırmanın örnekleme yöntemi, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi olmuştur. Kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi çalışma sürecinde araştırmacıya zaman, çaba ve emek yönünde kolaylıklar sağlaması, verilere daha kolay ulaşılabilmesi, verilerin toplanılması ve değerlendirmesi süreçlerinde kolaylıklar sağlaması açısından genellikle nitel çalışmalarda kullanılan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmaya hız ve pratiklik kazandıran bu yöntemdeki temel anlayış yakın olan ve erişilmesi kolay olan örneklem grubunun seçilmesidir. Çoğunlukla diğer örnekleme yöntemlerini kullanma olanağının bulunmadığı durumlarda tercih edilmektedir.

Araştırmanın güvenilirliğini arttırmak amacıyla katılımcılar gönüllülük esasıyla çalışmada yer almıştır. Sürecin tüm aşamaları objektif ve detaylı olarak raporlanmıştır. Çalışmada katılımcıların görüşlerine doğrudan yer verilmiştir. Bununla beraber nitel araştırmaların geçerlik ve güvenilirliği konusunda Pawson ve arkadaşlarının (2003) geliştirdiği TAPUPAS (saydamlık (transparency), doğru olma (accuracy), amaçlı olma (purposivity), yararlılık (utility), ulaşılabilir olma (accessibility), özgünlük (specificity)) modeli çalışmanın tüm aşamalarında göz önünde bulundurulmuştur. Görüşmelerde katılımcıların kendilerini rahat hissetmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Başta bilgilendirme çalışmaları olmak üzere terapötik ilişkiler kurulmuştur. Katılımcıların görüşleri olduğu gibi çalışmaya yansıtılmaya

çalışılmıştır. Katılımcılara görüşmeden sonra yazdıkları kendisine okunmuş ve katılımcının gerekli gördüğü yerlerde düzeltmeler yapılmıştır. Araştırma boyunca yapılan bütün çalışmalar çalışmanın amacına uygun yapılmıştır. Çalışma boyunca katılımcılara kolay ulaşabilmek için uygun zaman dilimlerinde çalışmanın yapılmasına özen gösterilmiştir. Çalışma sonucunun özgün olması için ilgili alan çalışmaları gözden geçirilmiştir. Nitel araştırmalarda zaman ve kaynak sınırları nedeniyle büyük gruplara ulaşmak mümkün olmadığından ve sabit kurallardan ziyade görüşmenin niteliği, derinliği ve süresi göz önünde bulundurulduğunda görüşme gruplarının sayısının nicel araştırmalardan daha küçük olduğu söylenebilmektedir. (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Çalışma katılımcıları Pd1, Pd2, Pd3, Pd4..... şeklinde kodlanmıştır. Katılımcılar ile ilgili bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

		n	%
Cinsiyet	Kadın	8	57
	Erkek	6	43
Mezun Olduğu Program	PDR	11	79
	Psikoloji	1	7
	Eğitimde psikolojik hizmetler	2	14
Eğitim Düzeyi	Lisans	9	64
	Yüksek Lisans	4	29
	Doktora	1	7
Görev Yaptığı Kurum	Lise	5	36
	Ortaokul	2	14
	İlkokul	2	14
	BİLSEM	3	22
	RAM	2	14

Tablo 1’de görüldüğü gibi katılımcıların büyük bir kısmının PDR programı mezunu oldukları görülmektedir. Katılımcıların eğitim düzeyine bakıldığında büyük bir kısmının lisans mezunu olduğu ve bir kısmının da lisansüstü eğitim aldıkları görülmektedir. Katılımcıların büyük bir kısmı ortaöğretim kurumlarında görev yaptıkları söylenebilir.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veriler araştırmacı tarafından hazırlanmış görüşme formu ile toplanmıştır. Katılımcılar ile görüşülmeden önce görüşmenin yapılacağı zaman ve görüşme yeri katılımcı ile araştırmacı tarafından belirlenmiştir. Görüşme zamanı olarak psikolojik danışmanların uygun oldukları zaman dilimi belirlenmiştir. Görüşme yeri ise katılımcıların görev yaptıkları rehberlik servisi görüşme odası olarak belirlenmiştir. Görüşmede verileri elde etmek için kullanılacak olan görüşme formu iki kısımdan oluşmaktadır. Görüşme formunun ilk kısmı katılımcının cinsiyeti, mezun olduğu program, eğitim düzeyi ve görev yaptıkları kurum ile ilgili sorulardan oluşurken, formun ikinci kısmında ise mesleki etik ile ilgili dört açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Görüşme formunun hazırlanmasından önce mesleki etik ikilemleri ile ilgili alanyazında yapılan çalışmalar (Bodenhorn, 2006; Erdur-Baker ve Çetinkaya, 2007; Hartley ve Cartwright, 2015; Kolay-Akfert, 2012; Lazovsky, 2008; Siviş-Çetinkaya, 2014; Tarvydas & Barros Bailey, 2010) incelenmiştir. Sonrasında oluşturulan görüşme formunun çalışmanın amacına uygun olup olmadığı ve görüşme formundaki soruların çalışmanın amacına uygun olup olmadığını belirlemek için form psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümünde görev yapan iki öğretim üyesine gönderilmiştir. Öğretim üyelerinden görüşme formu ile ilgili formun kullanılabileceğine dair olumlu görüş alınmıştır. Daha sonra görüşme formu dil ve anlatım yönünden değerlendirilmesi için bir Türkçe öğretmenine gönderilmiştir. Türkçe öğretmenin değerlendirmelerine göre gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra görüşme formu son halini almıştır. Görüşme formu, amacına uygunluğu ve işlevselliği bakımından test edilmek üzere farklı okul türlerinde görev yapan iki psikolojik danışmana uygulanmış ve bu yolla veri toplama aracının pilot uygulaması yapılmıştır. Pilot uygulama sonucunda veri toplama aracı olarak hazırlanan görüşme formundaki soruların katılımcılar tarafından açık, net ve kolay anlaşılır olduğu ve katılımcıların çalışmanın amacına uygun cevaplar verdikleri görüldükten sonra çalışmada veri toplama aracı olarak görüşme formunun kullanılmasının uygun olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Psikolojik danışmanların rehberlik hizmetlerinde yaşadıkları etik ikilem durumlarını ele alan bu çalışmayı yapabilmek için öncelikle psikolojik danışma hizmeti yapan ve çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen katılımcılar tespit edilmiştir. Daha sonra araştırmanın yapılacağı kurumun idari personelleri ile görüşülmüştür. Çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen katılımcılar ile araştırmacı yüz yüze görüşerek çalışma hakkında bilgilendirme yapmıştır. Yüz yüze görüşmelerden sonra 14 psikolojik danışman katılımcı olarak belirlenmiştir. Katılımcılar veri toplama süreci hakkında bazı kurallar (gizlilik ilkesi, çalışmalardan çekilebilme hakkı, gönüllülük ilkesi vb.) hakkında bilgilendirilmiştir. Katılımcılar ile yapılan görüşmeler psikolojik danışmanların çalışmalarını aksatmayacak biçimde ve kendilerinin uygun olduğu zamanlarda yapılmıştır. Görüşmeler ilgili okulun rehberlik servisi odalarında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcıların gerekli onayları alınarak cep telefonu aracılığıyla kayıt edilmiştir. Araştırma sürecinde ulaşılan her türlü kayıt çalışma etiği gereği verilerin analizinden sonra imha edilmiştir. Görüşmeler boyunca katılımcıların kendilerini rahat hissedebileceği, duygu ve düşüncelerini kolaylıkla ifade edebilecekleri bir ortam hazırlanmıştır. Görüşmeler 40-50 dakika kadar sürmüştür. Bütün görüşmeler yaklaşık olarak 630 dakika kadar zaman almıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmada, öncelikle görüşmelerde elde edilen kayıtlar ve yazılı notlar temele alınarak veriler rapor edilmiştir. Çalışmada verilerin analizinde nitel çalışmalarda yaygın olarak kullanılan içerik analizi (Ekiz, 2013) yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda kullanılan içerik analizi katılımcılardan elde edilen sözlü ve yazılı verilerin toparlanması, derlenmesi, özetlenmesi ve verilerin rapor edilmesinde kullanılır (Creswell, 2014). Daha sonra ulaşılan veriler ortak yönlerine göre çalışmanın amacına paralel olarak farklı temalar altında sınıflandırılır ve kavram haritaları oluşturulur (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu yöntem ile çalışmada katılımcılardan elde edilen verilerden hareket edilerek çalışma sorularına uygun olarak öncelikle temalar, sonrasında kodlar oluşturulmuştur. Psikolojik danışmanların rehberlik hizmetlerinde yaşadıkları etik ikilemlerin mesleki etkenler temelli ve bireysel etkenler temelli olmak üzere iki temada ele alınmıştır. Mesleki etkenler temasında, mesleki yeterlilik, mesleki etik ilkeleri, etik ikilem, mesleki gizlilik ve çıkar çatışması olmak üzere beş kod oluşturulmuştur. Bireysel etkenler temelli temada ise, kişisel değer ve inançlar, ahlaki gelişim düzeyi, kişisel deneyimler, mesleki eğitim ve bilgi, kişisel özellikler, duygusal durum ve stres seviyesi, kariyer hedefleri ve ödül/ceza mekanizmaları olmak üzere sekiz kod oluşturulmuştur. Mesleki etik kurallarının özellikleri temasında, genel geçerlik, bağlayıcılık, sürekli gelişim, örnek oluşturma, mesleki itibarın korunması ve hesap verebilirlik kodları oluşturulmuştur. Psikolojik danışmanların mesleklerinde sıkça karşılaştıkları mesleki ikilemler ile ilgili, danışanlarla ilgili ikilemler, okul yönetimi ile ilgili ikilemler ve danışma süreci ile ilgili ikilemler olmak üzere üç tema oluşturulmuştur. Danışanlar ile ilgili temada, motivasyon ve katılım eksikliği, gizlilik kaygıları, güven sorunları, farklılıkların kabul edilmemesi, aile dinamikleri ve dış baskılar, akademik baskı ve zaman yönetimi sorunları zarar verici davranışlar, gerçekçi olmayan beklentiler ve sosyal ve duygusal olgunluk eksikliği olmak üzere dokuz kod oluşturulmuştur. Okul yönetimi ile ilgili ikilemler temasında, zorunlu bildirimler, rol ve sorumlulukların belirlenmesinde yaşanan sorunlar, destek ve işbirliği eksikliği, iş yükü ve zaman yönetimi, danışmanlık hizmetlerinin değer görmemesi, gizlilik ve mahremiyet, arar alma süreçlerine katılım ve gelişim imkânlarının sınırlılığı olmak üzere sekiz kod oluşturulmuştur. Danışma süreci ile ilgili ikilemler temasında, yetkinlik, kültürel duyarlılıklar ve farklılıklar, danışma sürecini başlatma yürütme ve sonlandırma, danışanların direnci ile baş etme, danışanların açık olmaması, çoklu sorunlar ve karmaşık vakalar, danışanların kültürel ve sosyoekonomik farklılıkları ve acil durumlar/krizler olmak üzere sekiz kod oluşturulmuştur. Son olarak, etik karar almalarında etkili olan etkenler temasında ise, etik ilkeler ve meslek kuralları, danışanların hakları ve iyi oluşu, gizlilik ve mahremiyet, yasal yükümlülükler, danışanın özerkliği, kültürel ve bireysel farklılıklar, danışanın bilgilendirilmiş olması, meslektaşlarla danışma ve süpervizyon, profesyonel sınırlar ve durumun bütünsel değerlendirilmesi olmak üzere on bir kod oluşturulmuştur. Ayrıca, her bir tema ve kod için frekans değerleri belirlenmiştir. Böylece veriler şekiller ve tablolar aracılığı ile sunulmuştur. Son olarak katılımcılardan elde edilen verileri desteklemek için katılımcıların doğrudan görüşlerinden örnekler verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Bir çalışmanın bilimsel bir özellik kazanabilmesi çalışmanın güvenirliliği ve geçerliği ile ilgili yapılan çalışmalara bağlıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu kapsamda nitel çalışmalarda güvenirlilik ve geçerliği sağlamaya yönelik olarak araştırmanın yönteminin çalışma amacına uygun olarak seçilmesi ve yapılan seçimin nedenleri ile birlikte ele alınması gerekmektedir (Morrow, 2005). Çalışma için seçilen yöntem uygun yapılan bütün uygulama aşamalarının detaylı olarak ele alınması, başta örneklem grubunun seçilmesi ve tüm çalışmanın bir bütün olarak nitel araştırma sistematigi içerisinde ele alınması

gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu nedenle yapılan çalışmada kullanılacak modelin belirlenmesi ve temellendirilmesinin yapılması, verilerin toplanması süreci ve verilerin uygun analiz edilmesi hakkında detaylı bilgiler verilmiş, çalışmanın bütün aşamalarında gerekli olan izinler ve onaylar alınmış ve ilgili kurum ve kişilerin bilgilendirilmesi yapılmıştır. Ayrıca çalışmanın bütün aşamalarında gizlilik ilkesi ve gönüllülük ilkesine uygun davranılmıştır. Nitel çalışmalarda veri toplama araçlarının çalışma amacına uygun olarak hazırlanması çalışmanın geçerliği için önemli bir etken olarak görülmektedir (Creswell, 2014). Bu çerçevede çalışma için hazırlanan veri toplama aracı olan görüşme formunu hazırlamadan önce çalışma konusu ile ilgili daha önceden yapılan çalışmalar incelenmiştir. Hazırlanan veri toplama aracının geçerliğinin artırılması için ilgili uzman görüşünden yararlanmasının (Yıldırım ve Şimşek, 2016), alan uygulayıcılarından görüş alınması ve uzman kişiler tarafından değerlendirmelerin yapılmasının (Morrow, 2005) önemli olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda çalışmada veri toplama aracı olan görüşme formunun araştırma amacına uygun hale getirilmesi, formun uygun bir şekilde uygulanması ve elde edilen verilerin değerlendirilmesi aşamalarında hem alan uzmanlarının görüşlerinden yararlanılmıştır hem de alan uygulayıcılarının görüş ve değerlendirmeleri alınmıştır.

Nitel çalışmalarda verilerin elde edilmesi kadar elde edilen verilerin birbiriyle tutarlı bir örüntü oluşturması ve aynı zamanda verilerin net ve anlaşılır bir şekilde sunulması araştırmanın güvenilirliğini olumlu etkilemektedir (Merriam, 2009). Bu çerçevede verilerin elde edilmesi, verilerin kodlanması ve temaların verilere dayalı olarak nasıl hazırlandığı anlaşılır bir şekilde detaylandırılmıştır. Öte yandan nitel çalışmalarda verilerin tutarlı bir şekilde alıntılar ile desteklenmesinin de önerildiği bilinmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu kapsamda verilere dayanarak elde edilen bulgulardan oluşturulan temaları destekleyecek bir şekilde katılımcı görüşlerine yer verilmiştir. Çalışmanın geçerliğini ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla, katılımcıların ifadelerinden birebir alıntılar yapılmış, veri seti bağımsız bir okuyucu tarafından tekrar kodlanarak iki kodlama arasındaki tutarlılık $\Delta = C \div (C + \emptyset) \times 100$ formülü (Miles ve Huberman formülü) ile hesaplanmıştır. Bu formülde Δ : Güvenirlik katsayısını, C: Üzerinde görüş birliği varılan terim sayısını, $\emptyset$: Üzerinde görüş birliği sağlanmayan terim sayısını ifade etmektedir ve iki kodlayıcı arasındaki görüş birliği oranının en az % 80 olması gerekmektedir (Baltacı, 2017). Bu araştırmada güvenirlik katsayısı % 84.56 olarak bulunmuştur.

Etik Prosedürler

Çalışma kapsamında ilgili olan bütün kurum ve kişiler çalışma sürecine başlamadan önce bilgilendirilmiştir. Katılımcıların kendilerinden gönüllü olarak çalışmaya katıldıklarına dair yazılı onay alınmıştır. Çalışmanın bütün evrelerinde gizliliğe önem verilmesi ve çalışmaya gönüllü olarak katılma başta olmak üzere araştırmanın bilimsel çalışma etik kurallarına uygun yapılmasına özen gösterilmiştir. Çalışma sürecine Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Etik Kurulu'nun 02/07/2024 tarih ve 01-22 sayılı etik kurul onayı alınarak başlanmıştır. Çalışmanın her aşamasında Amerikan Psikoloji Birliği (APA) ve Amerikan Eğitim Araştırmaları Birliği'nin (AERA) öngördüğü etik aşamalara uyulmuştur. Katılımcılar ile ilgili kişisel bilgiler (isim, soy isim, kimlik numarası vb.) alınmamıştır. Bulgular sunulurken katılımcılar kodlarla belirtilmiştir. Ayrıca katılımcılara araştırmanın herhangi bir evresinde her ne sebeple olursa olsun istemeleri halinde koşulsuz olarak araştırmadan ayrılabilirler ile ilgili bilgi verilmiştir. Katılımcıların kişisel/özel mahremiyet alanları, itibarları ve haklarının güvence altına alınmasına özen gösterilmiştir. Çalışma, katılımcılar için herhangi bir olumsuz etkiye sebep olmayacak şekilde yürütülmüştür. Verilerin analizi ve verilerin raporlama sürecinde olabildiğince şeffaflık ilkesi göz önüne alınmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırma soruları çerçevesinde katılımcıların rehberlik hizmetlerinde yaşadıkları etik ikilem durumları ile ilgili deneyimleri sunulmaktadır. Katılımcıların "Mesleki etik kavramını nasıl tanımlıyorsunuz?" sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Mesleki Etik Kavramını Tanımlamaları

Temalar	Kodlar	Katılımcılar	f
Mesleki etkenler temelli (f=54)	Mesleki yeterlilik	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	14
	Mesleki etik ilkeleri	Pd2, Pd3, Pd5, Pd6, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	11
	Etik ikilem	Pd1, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10,	13

Bireysel etkenler temelli (f=75)		Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	
	Mesleki gizlilik	Pd1, Pd2, Pd4, Pd6, Pd8, Pd10, Pd11, Pd13, Pd14	9
	Çıkar çatışması	Pd5, Pd6, Pd8, Pd9, Pd11, Pd12, Pd13	7
	Kişisel değerler ve inançlar	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd14	13
	Ahlaki gelişim düzeyi	Pd1, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd11, Pd13, Pd14	11
	Kişisel deneyimler	Pd2, Pd3, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd10, Pd11, Pd12, Pd14	10
	Mesleki eğitim ve bilgi	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	14
	Kişilik özellikleri	Pd1, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13	12
	Duygusal durum ve stres seviyesi	Pd6, Pd7, Pd8	3
	Kariyer hedefleri ve hırsları	Pd1, Pd2, Pd3, Pd5, Pd6, Pd8, Pd9, Pd10, Pd12	9
	Ödül ve ceza mekanizmaları	Pd7, Pd10, Pd12	3

Tablo 2'ye bakıldığında, katılımcıların mesleki etik kavramını mesleki etkenler temelli (f=54) ve bireysel etkenler temelli (f=75) olmak üzere iki temada tanımladıkları görülmektedir. Mesleki etkenler temelli temada katılımcıların mesleki etik kavramını, mesleki yeterlilik (f=14), etik ikilem (f=13), mesleki etik ilkeleri (f=11), mesleki gizlilik (f=9) ve çıkar çatışması (f=7) ile ilişkilendirerek tanımlamaya çalıştıkları görülmektedir. Aşağıda mesleki etik kavramını mesleki etkenler temelli tanımlayan katılımcılar görüşlerinden alıntılara yer verilmiştir.

“Mesleki etik kavramı bütün mesleklerde olduğu gibi psikolojik danışma mesleğinde de ana çerçeveyi oluşturur. Psikolojik danışmanlık mesleği insana yardım etme süreci olduğu için öncelikle danışmanın belli bir mesleki yeterliliğe sahip olması gerekir. Bence, bu konu hem danışan hem de danışman için çok önemli bir konudur. Ayrıca, mesleki etik denilince aklıma gizlilik gelmektedir. Mesleği icra ederken yaşamış olduğumuz mesleki ikilemler gelmektedir.” (Pd1).

“Mesleki etik demek, öncelikle genel ilke ve kurallara uymak demek. Örneğin, danışma sürecinde ve sonrasında gizlilik ilkesine uyulması gerekir. Mesleki etik demek, danışmanın psikolojik danışa sürecini sağlıklı bir şekilde hazırlaması, sürdürmesi ve sonlandırabilme bilgi ve becerisine sahip olması demektir.” (Pd10).

“Mesleki etik kavramı çok genel bir kavram. Ancak, psikolojik danışma için kullanıldığında aklıma öncelikle gizlilik ilkesi, yetkinlik ilkesi, gibi ilkeler gelmektedir. Mesleki etik kavramını, danışma süreçlerinde karşılaşılan ikilemler, karar verme konusunda yaşanan zorlanmalar ve karşılaşılan ikilem durumlarında nasıl başa çıkıldığı ile ilgili bir kavram olarak tanımlıyorum.” (Pd14).

Katılımcıların mesleki etik kavramını mesleki etkenler temelli tanımlamalarına bakıldığında temel ilkelere atıf yapılarak benzer tanımlamalar yaptıkları görülmektedir. Bireysel etkenler temelli temada katılımcıların mesleki etik kavramını, kişisel değerler ve inançlar (f=13), ahlaki gelişim düzeyi (f=11), kişisel deneyimler (f=10), mesleki eğitim ve bilgi (f=14), kişilik özellikleri (f=12), duygusal durum ve stres seviyesi (f=3), kariyer hedefleri ve hırsları (f=9) ve ödül ve ceza mekanizmaları (f=3) ile ilişkilendirerek tanımlamaya çalıştıkları görülmektedir. Aşağıda mesleki etik kavramını bireysel etkenler temelli tanımlayan katılımcıların görüşlerinde alıntılara yer verilmiştir.

“Mesleki etik danışmanların meslek ile ilgili kişisel değerlendirmeleri ve inançlarıdır. Kişisel değerlendirmelerini de kuşkusuz mesleki tecrübesine dayanır. Ayrıca meslek ile ilgili aldığı eğitimler ve gelecek ile ilgili mesleki amaçları kişinin mesleki etik anlayışını oluşturur.” (Pd2)

“Mesleki etik bireyin meslek ile ilgili ahlaki anlayışıdır. Kişinin mesleğine yüklediği değer ve bakışıdır. Kişinin meslek ile ilgili tecrübe, bilgi birikimi ve gelecek algısıdır.” (Pd5)

“Mesleki etik kavramı, mesleği yapan kişilerin meslek ile ilgili değer yargıları, inançları, deneyimleri, hedefleri, bilgi ve becerisi, mesleki kazanç ve kayıpları ile ilişkili bir kavramdır.” (Pd12)

Katılımcıların mesleki etik kavramını bireysel etkenler temelli tanımlamalarına bakıldığında daha çok meslek ile ilgili bilgi ve becerilere atıflar yapılarak tanımlamalar yapıldığı görülmektedir. Katılımcıların “Mesleki etik kurallarının en önemli yönleri” ile ilgili görüşleri Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Mesleki Etik Kurallarının Özellikleri

Tema	Kodlar	Katılımcılar	f
Mesleki etik kurallarının özellikleri (f=56)	Genel geçerlik	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	14
	Bağlayıcılık	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	14
	Sürekli gelişim	Pd1, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd9, Pd10, Pd12, Pd13, Pd14	10
	Örnek oluşturma	Pd2, Pd5, Pd6, Pd8, Pd9, Pd11, Pd13, Pd14	8
	Mesleki itibarın korunması	Pd3, Pd4, Pd9, Pd10, Pd11	5
	Hesap verebilirlik	Pd1, Pd7, Pd8, Pd11, Pd12	5

Tablo 3’e bakıldığında katılımcıların mesleki etik kurallarının en önemli özelliklerini tek temada ele aldıkları görülmektedir. Katılımcıların mesleki etik kurallarının özelliklerini, genel geçerlik (f=14), bağlayıcılık (f=14), sürekli gelişim (f=10), örnek oluşturma (f=8), mesleki itibarın korunması (f=5) ve hesap verilebilirlik (f=5) olarak açıkladıkları görülmektedir. Aşağıda katılımcıların mesleki etik kurallarının özellikleri ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

“Mesleki etik kurallarının en önemli özelliği meslek ile ilgili genel bir çerçeve çizmesidir. Bu nedenle bütün paydaşları mesleğe bağlayan bir bağ görevini görmektedir. Mesleki etik kuralları mesleğin itibarını hem danışana hem danışmana hem de topluma karşı koruyan en önemli özelliktir.” (Pd3)

“Herhangi bir meslek kural ve ilkeler olmadan yapılamaz. Dolayısıyla mesleki kurallar mesleğin nasıl yapılacağını gösteren rehber gibidir. Herkes için geçerli olduğundan meslek ile ilgili herkesi bağlar. Meslek uygulayıcıları için örnek bir yol haritasıdır. Aynı zamanda mesleki gelişim içinde ortak bir zemin oluşturduğunu düşünüyorum.” (Pd5)

“Mesleki etik kurallarının en önemli özelliği herkes tarafından kabul görmüş olmasıdır. Mesleği yapanların bağlı oldukları temel ilkelerdir. Bu kurallar mesleğin sağlıklı yapılması ve gelişmesi için zorunlu olduğu gibi, mesleği yapanlarında belli bir sorumluluk içerisinde olmalarını sağlar.” (Pd12)

Katılımcıların mesleki etiğin özelliklerini mesleğin yapılması için temel ilkeler ve mesleğin sağlıklı bir şekilde yapılması için gerekli olan kurallar olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Katılımcıların “Mesleklerinde sıkça karşılaştıkları mesleki etik ikilemleri” ile ilgili görüşleri Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Mesleki Etik Kurallarının Özellikleri

Temalar	Kodlar	Katılımcılar	f
Danışanlar ile ilgili ikilemler (f=87)	Motivasyon ve katılım eksikliği	Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd7, Pd8, Pd9, Pd11, Pd12, Pd13	10
	Gizlilik kaygıları	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	14
	Güven sorunları	Pd1, Pd4, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd13, Pd14	10
	Farklılıkların kabul edilmemesi	Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd8	5
	Aile dinamikleri ve dış	Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd14	9

Okul yönetimi ile ilgili ikilemler (f=87)	baskılar		
	Akademik baskı ve zaman yönetimi sorunları	Pd1, Pd3, Pd4, Pd6, Pd7, Pd8, Pd11, Pd13	8
	Zarar verici davranışlar	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	14
	Gerçekçi olmayan beklentiler	Pd1, Pd7, Pd8	3
	Sosyal ve duygusal olgunluk eksikliği	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	14
	Zorunlu bildirimler	Pd3, Pd4, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd13, Pd14	8
	Rol ve sorumlulukların belirlenmesinde yaşanan sorunlar	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	14
	Destek ve iş birliği eksikliği	Pd1, Pd2, Pd4, Pd5, Pd6, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	12
	İş yükü ve zaman yönetimi	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	14
	Danışmanlık hizmetlerinin değer görmemesi	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd14	13
	Gizlilik ve mahremiyet	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	14
	Karar alma süreçlerine katılım	Pd7, Pd9, Pd13	3
	Eğitim ve gelişim imkânlarının sınırlılığı	Pd1, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd8, Pd9, Pd13, Pd14	9
	Yetkinlik	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	14
Danışma süreci ile ilgili ikilemler (f=91)	Kültürel duyarlılıklar ve farklılıklar	Pd5, Pd7, Pd8, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	7
	Danışma sürecini başlatma, yürütme ve sonlandırma	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	14
	Danışanların direnci ile baş etme	Pd8, Pd9, Pd11, Pd12, Pd14	5
	Danışanların açık olmamaları	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	14
	Çoklu sorunlar ve karmaşık vakalar	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	14
	Danışanların kültürel ve sosyoekonomik farklılıkları	Pd1, Pd3, Pd4, Pd5, Pd8, Pd9, Pd11, Pd13, Pd14	9
	Acil durumlar ve krizler	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	14

Tablo 4'e bakıldığında katılımcıların sıkça karşılaştıkları mesleki ikilemleri danışanlar ile ilgili ikilemler (f=87), okul yönetimi ile ilgili ikilemler (f=87) ve danışma süreci ile ilgili ikilemler (f=91) olmak üzere üç temada ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların danışanlar ile ilgili yaşadıkları ikilemleri, motivasyon ve katılım eksikliği (f=10), gizlilik kaygıları (f=14), güven sorunları (f=10), farklılıkların kabul edilmemesi (f=5), aile dinamikleri ve dış baskılar (f=9), akademik baskı ve zaman yönetimi sorunları (f=8), zarar verici davranışlar (f=14), gerçekçi olmayan beklentiler (f=3), sosyal ve duygusal olgunluk eksikliği (f=14) şeklinde ifade ettikleri görülmektedir. Aşağıda katılımcıların danışanlar ile ilgili yaşadıkları ikilemlere yönelik görüşlerine yer verilmiştir.

“Psikolojik danışma sürecinde ikilem yaşadığım birçok durum vardır. İlk aklıma gelen danışanların danışma sürecine katılım isteksizlikleri, danışanların gizlilik ile ilgili kaygıları, farklı durum veya düşünceleri kabul etmeme durumları, danışanların kendilerine zarar

verebilecekleri davranışlarda bulunmaları aklıma geliyor. Danışma sürecinde danışanların kendilerinden beklenen duygusal olgunluğa sahip olmamalarından kaynaklı ikilemleri daha çok yaşadığımı söyleyebilirim.” (Pd2)

“En çok yaşadığım ikilemin güven duygusu ve isteksizlikle ilgili olduğunu düşünüyorum. Ayrıca, danışanların aile yapıları, dar bakış açıları, kendilerini ve yaşamlarını zorlayan davranışlarda bulunmaları da beni ikilemde bırakan durumlardır. Son olarak, danışanların gelişim düzeylerinin yeterli olmamasından kaynaklı ikilem durumları da yaşadığım oluyor.” (Pd5)

“Benim yaşadığım en büyük ikilemler genel olarak gizlilik ilkesi ve güvenlik ile ilgili olmuştur. Danışanın çevresinden ve ailesinden kaynaklı bir takım sorunlarla ilgili zorlandığım durumlarda da ikilem yaşıyorum. Bazen danışanların yaşamlarını zora sokabilecek davranışlarda veya söylemlerde bulunmaları da beni ikilemde bırakıyor. Bu zorlukları danışanlarımın yaşadığı çevreden kaynaklanabileceği gibi, bireysel gelişim düzeyleri ile de yakından ilişkili olduğunu düşünüyorum.” (Pd14)

Katılımcıların danışanlar ile ilgili yaşadıkları ikilemler ile ilgili görüşlerine bakıldığında farklı ikilem durumları yaşadıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların okul yönetimi ile ilgili yaşadıkları ikilemleri, zorunlu bildirimler ($f=8$), rol ve sorumlulukların belirlenmesinde yaşanan sorunlar ($f=14$), destek ve işbirliği eksikliği ($f=12$), iş yükü ve zaman yönetimi ($f=14$), danışmanlık hizmetlerinin değer görmemesi ($f=12$), gizlilik ve mahremiyet ($f=14$), karar alma süreçlerine katılım ($f=9$) ve eğitim ve gelişim imkânlarının sınırlılığı ($f=9$) şeklinde ifade ettikleri görülmektedir. Aşağıda katılımcıların okul yönetimi ile ilgili yaşadıkları ikilemlere yönelik görüşlerine yer verilmiştir.

“Okul yöneticileri psikolojik danışmanlarının sorumlulukları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını düşünüyorum. Sorumluluğumuzda olmayan zorunlu görevler vermeye çalıştıkları oluyor. Ayrıca, danışmanlık hizmetlerine gereken değeri vermediklerini düşünüyorum. Gizlilik gerektiren konularda ikilemler yaşıyorum. Rehberlik hizmeti için gerekli ortamları sağlama konusunda da ikilemde kaldığımız çok oluyor.” (Pd4)

“Okuldaki görevimiz hakkında, yönetici ve öğretmenler ile işbirliği kurma, gizlilik gibi konularda ikilem yaşadığım dönemler oldu. Bu ikilemler okullarda rehberlik hizmetlerine gerekli değer verilmemesi ve rehberlik ile ilgili imkânların sunulmamasından kaynaklandığını düşünüyorum.” (Pd6)

“Okul yöneticileri rehberlik hizmetlerini desteklemeleri gerekirken, çoğu zaman bizi çok zor durumlarda bırakıyorlar. Bizim sorumluluklarımızı yeterince bilmediklerini düşünüyorum. İşbirliği, çalışma zamanı, rehberlik hizmetlerinin çerçevesi, rehberlik hizmetlerini sağlıklı yapabilmek için gerekli hazırlıkların yapılması gibi birçok konuda bizim ikilemde kalmamıza neden olduklarını söyleyebilirim. Okullarda herkesten önce yöneticilerin rehberlik hizmetlerine gerekli desteği ve değeri vermeleri gerekir. Ama çoğu zaman yöneticilerden bu destek ve değeri görmediğimizi söyleyebilirim.” (Pd14)

Katılımcıların okul yönetimi ile ilgili yaşadıkları ikilemler ile ilgili görüşlerine bakıldığında farklı ikilem durumları yaşadıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların danışma süreci ile ilgili yaşadıkları ikilemleri, yetkinlik ($f=14$), kültürel duyarlılıklar ve farklılıklar ($f=7$), danışma sürecini başlatma, sürdürme ve sonlandırma ($f=14$), danışanların direnci ile baş etme ($f=5$), danışanların açık olmamaları ($f=14$), çoklu sorunlar ve karmaşık vakalar ($f=14$), danışanların kültürel ve sosyoekonomik farklılıkları ($f=9$) ve acil durum ve krizler ($f=14$) şeklinde ifade ettikleri görülmektedir. Aşağıda katılımcıların danışma süreci ile ilgili yaşadıkları ikilemlere yönelik görüşlerine yer verilmiştir.

“Danışma sürecinde en çok deneyim eksikliği ile ilgili ikilem yaşadığımı düşünüyorum. Süreci başlatabilme ve başarılı bir şekilde sonlandırabilme bilgi ve tecrübe gerektiriyor. Danışan kendini açma konusunda direnç gösterdiğinde ve bazen farklı sosyal çevrelerden gelen danışanlarımla ikilem yaşadığımı söyleyebilirim. Acil durumlarda daha çok ikilemler yaşadığım oluyor” (Pd5)

“Kendini yeterli görmediğim, acil durumlar, karışık ve içinden çıkamadığım vakalar, sürece etkin katılmayan danışanlar benim daha çok ikilem yaşadığım durumlardır.” (Pd7)

“Danışanım direnç gösterdiğinde çok ikilemde kalıyorum. Kendimi bu konuda biraz daha geliştirmeliyim. Çok karmaşık vakalar beni çok zorluyor, süreci sürdürme ve sonlandırmada zorlanıyorum. Travma veya acil müdahale gerektiren vakalarda kendimi

yeterli görmediğimden dolayı karar vermede ve müdahalede bulunma konusunda çok zorlanıyorum.” (Pd10)

Katılımcıların danışma süreci ile ilgili yaşadıkları ikilemler ile ilgili görüşlerine bakıldığında benzer ikilem durumları yaşadıkları ve ikilem durumlarını yetkinlik ilkesi ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. Katılımcıların “Etik karar almalarında etkili olan etkenler” ile ilgili görüşleri Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Psikolojik Danışmanların Etik Karar Almalarında Etkili Olan Faktörler

Tema	Kodlar	Katılımcılar	f
Etik karar almalarında etkili olan faktörler (f=121)	Etik ilkeler ve meslek kuralları	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	14
	Danışanın hakları ve iyi oluşu	Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd14	12
	Gizlilik ve mahremiyet	Pd1, Pd2, Pd5, Pd6, Pd9, Pd10, Pd12, Pd14	8
	Yasal yükümlülükler	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	14
	Mesleki yetkinlik	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd9, Pd11, Pd12, Pd13	11
	Danışanın özerkliği	Pd1, Pd2, Pd9, Pd10, Pd14	5
	Kültürel ve bireysel farklılıklar	Pd1, Pd7, Pd8, Pd9, Pd12, Pd13, Pd14	7
	Danışanın bilgilendirilmiş olması	Pd1, Pd2, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	12
	Meslektaşlarla danışma ve süpervizyon	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	14
	Profesyonel sınırlar	Pd1, Pd2, Pd3, Pd4, Pd5, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	13
	Durumun bütünsel değerlendirilmesi	Pd1, Pd2, Pd6, Pd7, Pd8, Pd9, Pd10, Pd11, Pd12, Pd13, Pd14	11

Tablo 5’e bakıldığında katılımcıların etik karar almalarında etkili olan faktörler temasında, etik ilkeler ve meslek kuralları (f=14), danışanın hakları ve iyi oluşu (f=12), gizlilik ve mahremiyet (f=8), yasal yükümlülükler (f=14), mesleki yetkinlik (f=11), danışanın özerkliği (f=5), kültürel ve bireysel farklılıklar (f=7), danışanın bilgilendirilmiş olması (f=12), meslektaşlarla danışma ve süpervizyon (f=14), profesyonel sınırlar (f=13) ve durumun bütünsel değerlendirilmesi (f=14) faktörlerinin etik karar almalarında etkili olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Aşağıda katılımcıların etik karar almalarında etkili olan etkenler ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

“Etik bir karar almam gerektiğinde öncelikle mesleki etik ilke ve kuralları göz önüne alırım. Konunun durumuna göre yasal durumu değerlendiririm. Daha sonra danışanın temel hak ve tercihte bulunma hakkını gözetirim. Bir de benim konu ile ilgili bilgilerimi gözden geçiririm. Daha önceden aldığım eğitim ve okumalarımda konu ile ilgili temel çerçevenin nasıl ele alındığına bakarım. Son olarak da konuyu daha iyi bildiğini düşündüğüm hocalarımdan destek alarak karar vermeye çalışırım.” (Pd3)

“Bütün psikolojik danışmanlarda olduğu gibi bende etik bir kararı alırken mesleğin temel ilkeleri ve yasal kuralları temele alırım. Danışan ve danışmanın haklarına dikkat ederim. Danışanın bireysel özellikleri ve sosyokültürel özellikleri ve konu ile ilgili bilgilendirilmiş olması önemlidir. Ayrıca danışmanın ilgili konuda profesyonel olması etik karar alınmasında belirleyici olduğunu düşünüyorum. Vakayı bir bütün olarak ele alarak karar vermeye çalışırım. Yine de zorlanırsam süpervizyon desteği alırım” (Pd7)

“Aslında lisans eğitiminde mesleki etik ve yasal konular dersinde bu konu detaylı olarak ele alınıyor. Etik bir karar almamız gerektiğinde mesleğin etik ilkeleri, yasal zorunluluklar, bireysel haklar, gizlilik, mesleki yeterlilik, danışanın bilgilendirilmesi, kullanacağımız kuramların protokol çerçevelerine uygun davranma gibi etkenleri göz önüne alırım. Eğer buna rağmen üstesinden gelemesem daha yetkin olduğunu düşündüğüm meslektaş veya hocalarımdan yardım isteyebilirim.” (Pd12)

Katılımcıların mesleki etik kararlar almalarında etkili olan etkenler ile ilgili görüşlerine bakıldığında mesleğin temel ilke ve kurallarına göre hareket etmenin önemine vurgu yaptıkları görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmada psikolojik danışmanların rehberlik hizmetlerinde yaşadıkları mesleki ikilemleri ve çözüm önerileri incelenmiştir. Bu kapsamda katılımcıların mesleki etik kavramını tanımlamaları ele alınmıştır. Katılımcıların mesleki etik kavramını mesleki etkenler temelli ve bireysel etkenler temelli olmak üzere iki temada tanımladıkları görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde birçok çalışmada (Bodenhorn, 2006; Hartley ve Cartwright, 2015; Kolay-Akfert, 2012; Lazovsky, 2008) psikolojik danışmanların mesleki etik kavramını benzer şekilde tanımladıkları görülmektedir. Mesleki etik kavramının tanımlanması konusunda çalışmanın bulguları ile alanyazındaki çalışmanın benzer sonuçlar ortaya konulması psikolojik danışmanlık mesleğinin bir takım mesleki etik ilkelerinin olması ile açıklanabilir. Psikolojik danışmanlık mesleğinin tanımlanması mesleki dernekler tarafından yapılmıştır. Amerikan Psikolojik Danışma Derneği ve Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği gibi mesleki dernekler psikolojik danışma mesleğinin tanımlaması ile ilgili genel çerçeveyi ortaya koydukları görülmektedir (Çayköylü, 2002; Erdur-Baker ve Çetinkaya, 2007; Scaturro, 2002).

Çalışmanın bir başka araştırma sorusunda mesleki etik kurallarının özellikleri ele alınmıştır. Katılımcıların mesleki etik kuralların özelliklerini genel geçerlik, bağlayıcılık, sürekli gelişim, örnek oluşturma, mesleki itibarın korunması ve hesap verebilirlik olarak ifade ettikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Alanyazında birçok araştırma (Çayköylü, 2002; Lazovsky, 2008; Scaturro, 2002) çalışmanın bulgularını desteklerken, Siviş-Çetinkaya'nın (2014) yaptığı çalışmada mesleki etik kurallarının özelliklerine gizlilik ilkesini de eklediği görülmektedir. Hartley ve Cartwright (2015) etik kurallarının özelliklerinin vakanın çoklu ilişki durumuna göre değişebileceğini ifade ettiği görülmektedir. Psikolojik danışmanların her ne kadar mesleki etik ile ilgili temel ilkeler üzerinde ortak görüşleri var (Lazovsky, 2008) ise de, danışanın gelişimsel düzeyi (Moyer ve Sullivan, 2008), vakanın türü (Neukrug & Milliken, 2011) ve vakanın özelliklerine (Pope ve Keith-Spiegel, 2008) göre mesleki etik özelliklerinin farklılık gösterebileceği söylenebilir.

Başka bir araştırma sorusunda psikolojik danışmanların karşılaştıkları mesleki ikilemler; danışmanlarla ilgili ikilemler, okul yöneticileri ile ilgili ikilemler ve danışma süreci ile ilgili ikilemler olmak üzere üç temada ele alındığı görülmektedir. Danışanlar ile ilgili ikilemler motivasyon ve katılım eksikliği, gizlilik kaygıları, güven sorunları, farklılıkların kabul edilmemesi, aile dinamikleri ve dış baskılar, akademik baskılar, zarar verici davranışlar, gerçekçi olmayan beklentiler ve sosyal/duygusal olgunluk eksiklikleri ile ilgili bulgular elde edilmiştir. Alanyazında psikolojik danışmanların yaşadıkları mesleki etik ikilemleri ile ilgili çalışmalara bakıldığında; gizlilik kaygıları (Bodenhorn, 2006; Hartley ve Cartwright, 2015; Kolay-Akfert, 2012), danışanların katılım süreçlerine aktif katılmamaları (Erdur-Baker ve Çetinkaya, 2007), ailevi ve akademik baskılar (Hartley ve Cartwright, 2015; Tarvydas ve Barros Bailey, 2010), zarar verici davranışlar (Hubert ve Freeman, 2004) ve danışanların gelişimsel düzeyleri (Erdur-Baker ve Çetinkaya, 2007; Nigro, 2004) ile ilgili benzer bulgulara ulaşıldığı görülmüştür. Çalışmada psikolojik danışmanların okul yönetimi ile ilgili yaşadıkları ikilemler ile ilgili bulgular zorunlu bildirimler, rol ve sorumluluklar ile ilgili yaşanan sorunlar, iş yükü ve danışmanlık hizmetlerinin değer görmemesi, karar alma konusunda yaşanan sorunlar ile ilgili bulgulara ulaşılmıştır. Alanyazında da psikolojik danışmanların okul yöneticileri ile ilgili rol ve sorumluluklar ile ilgili etik sorunlar yaşadıkları (Siviş-Çetinkaya, 2014), psikolojik danışma hizmetleri için gerekli desteğin verilmemesi (Kolay-Akfert, 2012), karar verme süreçlerinde sorunların yaşaması (Hartley ve Cartwright, 2015; Lawrence ve Kurpius, 2000) ile ilgili yapılan çalışmaların bulguları araştırma bulgularıyla örtüştüğü görülmektedir. Danışma süreci ile ilgili yaşanan etik ikilemler daha çok danışanın yetkinliği, danışma sürecini etkili bir şekilde yürütmesi, çoklu sorunlar ve karmaşık vakalar ile ilgili ikilemler sorumluları yaşadıkları ile ilgili bulgulara ulaşılmıştır. Sadeghi vd.'nın (2003) yaptığı çalışmada psikolojik danışmanların karmaşık vakalarda etik ikilemleri yaşadıklarını belirtirken, Lawrence ve Kurpius'un (2000) yaptığı çalışmada da psikolojik danışmanların danışma süreçlerinde yetkinlik ilkesi ile ilgili ikilemler yaşadıkları ile ilgili bulgulara ulaşılmıştır.

Çalışmada psikolojik danışmanların etik karar almalarında etkili olan faktörler ile ilgili araştırma sorusunu katılımcılar, etik ilkeler ve meslek kuralları, danışanın hakları ve iyi oluşu, gizlilik ve mahremiyet, yasal yükümlülükler, mesleki yetkinlik, danışanın özerkliği, kültürel ve bireysel farklılıklar danışanın bilgilendirilmiş olması, meslektaşlarla danışma ve süpervizyon, profesyonel sınırlar ve durumun bütüncül değerlendirilmesi ile ilgili bulgular elde edilmiştir. Kıranlı ve İlğan (2007) yaptıkları çalışmada psikolojik danışmanların etik kararlar almada etik ilkeler ve danışanların bireysel özelliklerini

ele aldıkları ile ilgili paralel bulgulara ulaşılmıştır. Kıranlı'nın (2002) yaptığı çalışma da mesleki etik ile ilgili karar verme konusunda yetkinlik ilkesi ve süpervizyon destek almalarına yönelik bulgulara ulaşılmıştır.

Psikolojik danışma hizmetlerinde mesleki etik ile ilgili mesleki dernekler tarafından belirlenen ilke ve sorumluluklar ile ilgili temel çerçeveler vardır (Taşdan ve Yalçın, 2007). Ancak, danışanların bireysel özellikleri (Sanders, 2016) veya psikolojik vakaların karmaşık olmasından (Robson vd., 2000) dolayı etik ilkeler konusunda danışmanların kişisel karar verme durumları birbiriyle benzerlik göstermeyebilir. Çalışmanın bulgularına bakıldığında psikolojik danışmanların en çok gizlilik, yetkinlik, karmaşık vakalar ve çoklu ilişkiler ile ilgili mesleki etik ikilemleri yaşadıkları görülmektedir. Psikolojik danışma sürecinin sağlıklı yürütülebilmesi için yetkinlik ve gizlilik ilkelerinin önemli bir rolü vardır (İkiz vd., 2017; İşgüden ve Çabuk, 2006; Kuzgun, 2011). Buna rağmen psikolojik danışanların hem kendileri için hem de başkalarına yönelik zarar verici durumlarda olmaları (İkiz, 2017) ya da karmaşık vakalarda (Herlihy ve Dufrene, 2011) psikolojik danışmanların etik ilkelere bağlı kalmalarında zorlandıkları söylenebilir. Bu tür durumlarda psikolojik danışmanlar etik ikilemler yaşadığı söylenebilir. Bu konuda psikolojik danışmanlara vaka analizleri ile ilgili süpervizyon eğitimleri verilebilir. Psikolojik danışmanların lisans eğitimlerinde teorik bilgiye dayalı dersler yerine uygulamaya dayalı pratik dersler yaygınlaştırılabilir. Psikolojik danışmanlara araştırmanın bulgularına dayalı olarak ihtiyaç duydukları konularda ya da ikilem yaşadıkları konularda etkili çözümler üretebilecek kaynaklara ulaşabilecekleri bir sistemin kurulması önerilmektedir.

Bu çalışmada, psikolojik danışmanların mesleki etik ikilemleri ile ilgili görüşleri nitel veriler ile toplanmış ve analiz edilmiştir. Araştırma bulguları, danışmanların etik ilkelere genel olarak büyük önem verdiklerini, ancak uygulamada çeşitli zorluklarla karşılaştıklarını ortaya koymuştur. Katılımcılar, en sık karşılaştıkları etik ikilemlerinin başında gizlilik, profesyonel sınırların korunması ve çoklu ilişkilerin yönetimi olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle küçük topluluklarda çalışan danışmanların, danışanlarla sosyal çevrede karşılaşma olasılığı nedeniyle etik ikilemleri ile daha sık karşılaşabileceği söylenebilir. Bu bağlamda, etik ikilemlerin uygulanmasında kişisel değerlerin ve kültürel normların da önemli rol oynadığı söylenebilir.

Araştırma sonuçları, psikolojik danışmanların etik konularında daha fazla destek ve rehberliğe ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Mesleki etik eğitimlerinin, danışmanların etik ikilemlerle başa çıkma becerilerini güçlendirmede kritik bir rol oynayabileceği sonucuna varılmıştır. Ayrıca, sürekli mesleki gelişim programlarının, danışmanların etik duyarlılıklarını artırabileceği ve bu sayede etik ihlallerinin önlenmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Sonuç olarak, bu araştırma psikolojik danışma alanında etik uygulamaların güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamakta ve mesleki etik eğitimlerinin daha sistematik bir şekilde ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır. Psikolojik danışmanların mesleki etik ile ilgili desteklenmesi danışmanların mesleki yeterlilik konusunda hayati öneme sahip olduğu düşünülmektedir.

Öneriler

Çalışma nitel bir çalışma olduğu için sınırlı sayıda psikolojik danışman ile yapılmıştır. Daha sonraki yapılacak çalışmalar daha geniş bir psikolojik danışman örnekleminde yapılabilir. Psikolojik danışmanların mesleki etik ikilemlerine etki eden etkenlerin neler olduğunu belirleyebilecek çalışmaların yapılması, psikolojik danışmanların yaşamış oldukları mesleki etik ikilemlerini azaltabilecek mesleki ve eğitsel faaliyetlerin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılabilir. Psikolojik danışmanlara mesleki etik ile ilgili seminerler düzenlenebilir ya da bilgilendirici çalışmalar yapılabilir. Bununla birlikte psikolojik danışmanların mesleki yetkinliklerinin geliştirebilecek çalışmalara katılmaları teşvik edilebilir.

Ek bilgi

Yazar makaleyi tek başına hazırlamış olup, makalede raporlanan çalışmanın yapılması ve raporlanmasında herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

ORCID ve iletişim

Ali Rıza Yavrutürk <http://orcid.org/0000-0002-6724-6019> , E-posta: a.r_yavruturk@outlook.com

Kaynaklar

- Abramovitch, H. (2007). Stimulating ethical awareness during training. *Journal of Analytical Psychology*, 52, 449-461. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5922.2007.00676.x>
- Balcı, S. (2017). Gizlilik ve kayıtların saklanması. F. E. İkiz (Ed), *Meslek etiği ve yasal konular* içinde (s. 108-136), Lisans Yayıncılık.
- Balcı, A. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler* (5. Baskı). Pegem Yayıncılık.
- Baltacı, A. (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-15.
- Berg, B. L., & Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (H. Aydın, çev.ed.). Eğitim Yayınevi.
- Bodenhorn, N. (2006). Exploratory study of common and challenging dilemmas experienced by professional school counseling. *Professional School Counseling*, 10, 195-202.
- Bond, T. (2013). *Psikolojik danışma uygulamalarında etik ve standartlar* (B. Yeşilyaprak, çev.ed.). Nobel Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem A. Yayıncılık.
- Camadan, F. (2017). Etik ikilemler ve karar verme modelleri. F. E. İkiz (Ed), *Meslek etiği ve yasal konular* içinde (ss. 75-104), Lisans Yayıncılık.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları* (T. Ergene, çev.ed.). Mentis Yayınları.
- Corey, G., Schneider-Corey, M., & Callanan, P. (2005). An approach to teaching ethics courses in human services and counseling. *Counseling & Values*, 49(3), 193-207.
- Creswell, J. W. (2014). *A concise introduction to mixed methods research*. SAGE publications.
- Çayköylü, A. (2002). Psikiyatride gizlilik ilkesi. *Klinik Psikiyatri*, 5, 248-256.
- Çepni, S. (2014). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çetinkaya, R. S. (2015). Ethical judgements of counselors: Results from a Turkish sample. *Ethics & Behavior*, 25(5), 400-417. <https://doi.org/10.1080/10508422.2014.941981>
- Çetinkaya, R. S. (2017). A combined approach to teaching counselling ethics: A preliminary study. *British Journal of Guidance & Counselling*, 2(5), 35-42. <https://doi.org/10.1080/03069885.2017.1379594>
- Çetinkaya-Yıldız, E. (2019). Okul psikolojik danışmanlarının gizlilik, çoklu ilişkiler ve mesleki yeterlik konularındaki etik ikilemleri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(4), 1472-1486. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2019-496179>
- Dailor, A. N., & Jacob, S. (2011). Ethically challenging situations reported by school psychologists: Implications for training. *Psychology in the Schools*, 48(6), 619-631.
- Demirkaya, H. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının küresel ısınma kavramını algılamaları ve öğrenme stilleri: Fenomenografik bir analiz. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8(1), 727- 752. <https://doi.org/10.17244/eku.1172318>
- Ekiz, D. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Anı Yayıncılık.
- Erdur-Baker, Ö., & Çetinkaya, E. (2007). Etik: Davranışta kırılma noktası. R. Özyürek, F. Korkut Owen & D. W. Owen (Eds.), *Gelişen Psikolojik Danışma ve Rehberlik: Meslekleşme Sürecindeki İlerlemeler* içinde (ss. 163-182), Nobel yayınları.
- Ergene, T. (2004). Ethical dilemmas in psychological counseling: Ethical decision making process. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, 1(15), 49-55.
- Foster, D., & Black, T. G. (2007). An integral approach to counseling ethics. *Counseling & Values*, 51, 221-234.
- Gerig, M. S. (2004). Receiving gifts from clients: Ethical and therapeutic issues. *Journal of Mental Health Counseling*, 26(3), 199-210. <https://doi.org/10.17744/mehc.26.3.vwb3lffh68c7p7f4b>

- Hartley, M. T., & Cartwright, B. Y. (2015). Analysis of the reported ethical complaints and violations to the commission on rehabilitation counselor certification. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 58(3), 154-164.
- Herlihy, B., & Dufrene, R. L. (2011). Current and emerging ethical issues in counseling: A Delphi study of expert opinions. *Counseling and Values*, 56(2), 10-24.
- Hubert, R. M., & Freeman, L. T. (2004). Report of the ACA Ethics Committee: 2002-2003. *Journal of Counseling & Development*, 82, 248-251.
- İkiz, F. E. (2017). *Meslek etiği ve yasal konular*. Lisans Yayıncılık.
- İkiz, F. E., Mete Otlı, B., & Arslan, Ü. (2017). Trainee psychological counselors' understanding of ethics. *International Journal of Humanities and Social Science Invention*, 6(2), 10-17.
- İşgüden, B., & Çabuk, A. (2006). Meslek etiği ve meslek etiğinin meslek yaşamı üzerindeki etkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 59-86.
- Jennings, L., Sovereign, A., Bottorff, N., Mussell, M. P., & Vye, C. (2005). Nine ethical values of master therapists. *Journal of Mental Health Counseling*, 27(1), 32-47.
- Kıranlı S., & İlğan A. (2007). Eğitim örgütlerinde karar verme sürecinde etik. *Mehmet Akif Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(14), 150-160.
- Kıranlı, S. (2002). *Ortaöğretim okul yöneticilerinin etik ilkeleri uygulama ve etik ikilemleri çözümleme yeterliliği* (Tez No. 116791) [Yüksek lisans tezi, Osmangazi Üniversitesi-Eskişehir]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Kirel, Ç. (2000). *Örgütlerde etik davranışlar, yönetimi ve bir uygulama çalışması*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kolay-Akfert, S. (2012). Farklı kurumlarda çalışan psikolojik danışmanların yaşadıkları etik ikilemler ile bu ikilemler karşısındaki tutum ve davranışları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 1791-1812.
- Kuzgun, Y. (2011). Psikolojik danışmada etik ve hukuk. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 102-103.
- Lawrence, C. W., & Kurpius, S. E. R. (2000). Legal and ethical issues involved when counseling minors in non-school settings. *Journal of Counseling & Development*, 78,130-136.
- Lazovsky, R. (2008). Maintaining confidentiality with minors: Dilemmas of school counselors. *Professional School Counseling*, 11(5), 335-346.
- Lindsay, G., & Clarkson, P. (1999). Ethical dilemmas of psychotherapists. *The Psychologist*, 12, 182-185.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and interpretation*. Jossey-Bass.
- Mert, A. (2017). Etik ve temel kavramlar. F. E. İkiz (Ed). *Meslek etiği ve yasal konular* içinde (ss. 105-112), Lisans Yayıncılık.
- Morrow, S. L. (2005). Quality and trust worthiness in qualitative research in counseling psychology. *Journal of counseling psychology*, 52(2), 250-260.
- Moyer, M., & Sullivan, J. (2008). Student risk-taking behaviors: When do school counselors break confidentiality?. *Professional School Counseling*, 11(4), 236-245. <https://doi.org/10.5330/PSC.n.2010-11.236>
- Neukrug, E. S., & Milliken, T. (2011). Counselors' perceptions of ethical behaviors. *Journal of Counseling & Development*, 89, 206-216. <https://doi:10.1002/j.1556-6678.2011.tb00079.x>
- Neukrug, E., Milliken, T., & Walden, S. (2001). Ethical complaints made against credentialed counselors: an updated survey of state licensing boards. *Counselor Education & Supervision*, 41(1), 57-70.
- Nigro, T. (2004). Counselors' experiences with problematic dual relationships. *Ethics & Behavior*, 14(1), 51-64. https://doi.org/10.1207/s15327019eb1401_4

- Pawson, R., Boaz, A., Grayson, L., Long, A., & Barnes, C. (2003). *Types and quality of social care knowledge*. Social Care Institute for Excellence.
- Phelan, J. E. (2007). Membership expulsions for ethical violations from major counseling, psychology, and social work organizations in the United States: A 10-year analysis. *Psychological Reports*, 101, 145–152. <https://doi.org/10.2466/pr0.101.1.145-152>
- Pope, K. S., & Keith-Spiegel, P. (2008). A practical approach to boundaries in psychotherapy: Making decisions, bypassing blunders, and mending fences. *Journal of Clinical Psychology*, 64(5), 638-652. <https://doi.org/10.1002/jclp.20477>
- Robson, M., Cook, P., Hunt, K., Alred, G., & Robson, D. (2000). Towards ethical decision-making in counselling research. *British Journal of Guidance & Counselling*, 28(4), 533-547.
- Sadeghi, M., Fischer, J. M., & House, S. G. (2003). Ethical dilemmas in multicultural counseling. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 31(3), 179-192.
- Sanders, R. K. (2016). Ethics and values in psychotherapy: introduction to special issue. *Journal of Psychology and Christianity*, 35(4), 291-295.
- Saunders, J. L., Barros-Bailey, M., Rudman, R., Dew, D. W., & Garcia, J. (2007). Ethical complaints and violations in rehabilitation counseling: An analysis of commission on rehabilitation counselor certification data. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 51(1), 7-13.
- Savi-Çakar, F. (2017). *Meslek etiği ve yasal konular*. Lisans Yayıncılık.
- Scaturo, D. J. (2002). Fundamental dilemmas in contemporary psychotherapy: A transtheoretical concept. *American Journal of psychotherapy*, 56(1), 115-133.
- Siviş-Çetinkaya, R. (2014). Ethical judgements of counselors: Results from a Turkish sample. *Ethics and Behavior*, 25(5), 400-417. <https://doi.org/10.1080/10508422.2014.941981>
- Sökmen, A., & Tarakçıoğlu, S. (2011). *Mesleki etik*. Detay Yayıncılık.
- Tarvydas, V., & Barros-Bailey, M. (2010). Ethical dilemmas of rehabilitation counselors: Results of an international qualitative study. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 53, 204-212.
- Taşdan, M., & Yalçın, İ. (2007). Psikolojik danışma ve rehberlikte etik. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(5), 99-107.
- Yıldırım, G., & Kadioğlu, S. (2007). Etik ve tıp etiği temel kavramları. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 29(2), 7-12.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

Etik beyan

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirisi gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul onayına ilişkin bilgi

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı = Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi = 02.07.2024

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası = 01-22